

Reactie Internetconsultatie Kosten student – wetsvoorstel

25 mei 2021

Van: Leido

Op de eerste pagina's worden stukjes vermeld uit de nieuwsbrief, te vinden vanaf pagina 5. Uiteraard is het handig alles door te nemen - maar deze stukjes zijn in ieder geval relevant voor de reactie. Boven elk stukje staat de pagina waarop meer informatie is te vinden.

Pagina 5

1 Gebruik van termen die niet in de wet terug te vinden zijn

Het meest opmerkelijke is, maar het kan ons echt in z'n geheel niet meer verbazen, dat er termen worden gebruikt die of niet worden gedefinieerd of simpelweg niet in de wet voor het hoger onderwijs zijn vastgelegd (en ook niet in een andere relevante regeling). Het lijkt erop dat OCW en dus de wetgever i.c. de juristen vaak gewoon de oude stukken pakken, in de wandelgangen allerlei termen en begrippen oppikken en alles zonder verdere controle tot een voorstel her-smeden. Met de Variawet is dat ook op een zeer heftige en schadelijke wijze gebeurd – maar daar komen we later in een volgend nummer nog een keer op terug als die wet is ingevoerd.

Pagina 8

2. het afgeven van een Verklaring Omtrent Gedrag bij lerarenopleidingen met bijzondere nadere toelatingseisen;
3. het geven van sportmedisch advies bij (sport)opleidingen met aanvullende eisen; en

Het zijn diensten die naar onze mening behoren tot de reguliere mogelijkheden om zich als a.s. student te laten inschrijven voor een opleiding in het hoger onderwijs. Het is van te voren bekend, ook bij de overheid, dat een dergelijke opleiding als zodanig is geaccrediteerd op deze bijzondere kenmerken en met aanvullende eisen. Deze eisen zijn door de opleiding zelf geformuleerd.

Het gaat echter om diensten die de opleiding zelf niet kan organiseren en ook niet mag leveren. Daarom is de overheid van mening dat de a.s. student de kosten zelf moet dragen, waarbij de betrokkene ook zelf die dienst inkoopt, zeg maar, op basis van door de opleiding geformuleerde criteria.

Het ligt voor de hand dat de instelling in beide gevallen een regeling treft met een of meer van de betrokken organisaties en afspraken maakt over de kosten die maximaal in rekening worden gebracht. Uiteraard staat het de a.s. student vrij om elders te gaan 'shoppen'.

Het gaat overigens bij 3. niet om 'toelatingseisen' maar om 'vooropleidingseisen'. Dat kan nog wel even worden hersteld, nemen we aan.

Pagina 10

Onderzoek is het formele begrip

Het is dus zo dat het 'cd' wettelijk niet bestaat, de efficiëntietoets onvindbaar is en de deficiëntietoets ook nergens in de WHW is te vinden¹. Wat dan wel? Er wordt wel steeds gesproken over het uitvoeren van een onderzoek. Het gaat er uiteindelijk om dat iemand kan worden ingeschreven. Het is in ieder geval geen 'toelatingsonderzoek' te noemen, want ook daarover is in de WHW in die zin niets terug te vinden, dus in de context van het afnemen van toetsen.

¹ In de regeling voor de toelating bij het hoger onderwijs (Ratho) is opmerkelijk genoeg wel het begrip deficiëntie terug te vinden, zonder een formele verwijzing naar een definitie ervan, aldaar of ergens anders. Dat gebeurt in de koppen van een artikel, een situatie die veel vaker voorkomt met begrippen die uit de lucht komen vallen – maar we hebben begrepen dat dergelijke koppen geen rechtsgeldigheid kennen en er dus door een (a.s.) student geen beroep op kan worden gedaan, alleen maar op de tekst zelf.

2. Aanwijzing opleidingen inzake toelating deficiënte studenten
Artikel 2.2. Aanwijzing opleidingen inzake toelating deficiënte studenten in het wetenschappelijk onderwijs

Wel duikt het begrip op in het artikel waarbij het gaat over het in beroep kunnen gaan tegen een besluit van de opleiding – dus bij het College van Beroep. Het staat in de kop ervan (maar die heeft geen wettelijke uitstraling) en in de tekst:

Indien het college van beroep het beroep gegrond acht, vernietigt het de beslissing geheel of gedeeltelijk. (...) Het kan bepalen dat opnieuw of, indien de beslissing is geweigerd, alsnog in de zaak wordt beslist, dan wel dat het tentamen, het examen, *het toelatingsonderzoek*, het aanvullend onderzoek of enig onderdeel daarvan opnieuw wordt afgenomen onder door het college van beroep te stellen voorwaarden. (...)

Aan het eind van deze adembenemende zoektocht gekomen, kan de enige conclusie zijn dat de wetgever niets anders kan doen dan bij zichzelf te rade te gaan om te bezien waar het is misgegaan. Hierbij ons voorstel als het gaat om het herformuleren van de tekst:

- het afnemen van een onderzoek indien de aspirant-student niet voldoet aan de vooropleidingseisen of niet in bezit is van een diploma dat recht geeft tot toelating.

Pagina 11

Het ligt voor de hand dat de a.s. student daarvoor de kosten zelf moet dragen, als een instelling dat niet zelf en gratis doet. Daarmee is zelf vast stellen wat de beste weg is en in welke vorm het bijspijkeren kan gebeuren. Daarom mag een hogeschool of universiteiten ook geen bindingen hebben met zo'n extern instituut, lijkt ons, en geen 'dwingend advies' kan afgeven.

Anders ligt het naar onze mening bij het onderzoek zelf, dus het afleggen van een of meerdere toetsen. Het 'bijspijkerinstituut' kan de training geven met daarbij een afsluitende toets en zodanig dat de hogeschool of universiteit het certificaat ervan accepteert als bewijs van het hebben weg-gewerkt van het tekort. Maar als de instelling zelf de mogelijkheid biedt om de toets te doen en het aan de a.s. student overlaat hoe de voorbereiding wordt ingevuld², verwachten we dat het een gratis toets is. Als het dan toch niet anders kan, lijkt ons een marginale bijdrage per toets van 15 euro als maximum meer dan redelijk (prijsspeil 2021).

Pagina 11

6 Onderzoek diploma en kosten

Het is interessant dat in de regeling bedragen worden genoemd, zonder iets te zeggen over de inflatie en mogelijke gevolgen van andere aanpassingen. Hier hetgeen wordt gesteld over de diploma-vergelijking:

1. De op grond van het eerste lid bij de aspirant-student in rekening te brengen bijdrage is ten hoogste kostendekkend, behoudens de bijdrage, bedoeld in het eerste lid, aanhef en onderdeel a, waarvoor ten hoogste € 100,- in rekening wordt gebracht.

Eerder in deze nieuwsbrief hebben we al gemeld dat er een kleine 150 euro moet worden overgemaakt bij de organisatie die de formele diplomavergelijking kan maken. Het verschil is dus voor rekening van de instelling of men kan een lagere prijs bedingen als die vergelijking door de a.s. student in handen van de instelling wordt gelegd.

Pagina 12

Artikel 4. Bijdrage voor een te late inschrijving voor een tentamen

1. Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de student in rekening brengen ten aanzien van de inschrijving voor een tentamen na de reguliere inschrijfperiode van dit tentamen, bedoeld in artikel 7.13, tweede lid, onderdeel j, van de wet.
2. Voor de bijdrage wordt ten hoogste € 20,- in rekening gebracht.

---

² Het is wel van belang dat de a.s. student heel duidelijk wordt gemaakt over welke stof een toets wordt afgenomen. Een extern instituut zal zich normaal gesproken richten op het gehele vak en daarover ook een afsluitende toets afnemen. Een instelling die de toets zelf organiseert, kan daarvan afwijken door aan te geven welke onderdelen van het examenvak in ieder geval worden getoetst. Formeel mag dat niet (...) maar het wordt in de praktijk wel gedaan, door een brochure op te stellen waarin deze informatie is terug te vinden.

Ten eerste dient te worden opgemerkt dat wordt verwezen naar onderdeel j van artikel 7.13 van de WHW. Maar het lijkt ons dat niet voorbij mag worden gegaan aan onderdeel h daarvan. We geven beide onderdelen maar even ter inzage:

- h. het aantal en de volgtijdelijkheid van de tentamens alsmede de momenten waarop deze afgelegd kunnen worden,*
- j. waar nodig, de volgorde waarin, de tijdvakken waarbinnen en het aantal malen per studiejaar dat de gelegenheid wordt geboden tot het afleggen van de tentamens en examens,*

In h. gaat het om de momenten die worden vastgelegd voor de tentamens, en in samenhang daarmee zal de examencommissie vaststellen wat het uiterste moment is dat het roosterbureau wil weten hoeveel studenten aan het tentamen gaan meedoen. In de wet wordt niet gesproken over het hebben van een 'inschrijfperiode' en wat onder 'het regulier daarvan zijn' dient te verstaan. Het is dus een kwestie van organiseren zodat een tentamen kan worden gepland, en dat staat in j. als het gaat om de tijdvakken. Hoeveel dagen daarvoor de inschrijving echt helemaal sluit, is niet wettelijk bepaald. Die aanpak wordt aan de opleiding overgelaten.

Het plannen van alle leerjaren, eenheden en dus de bijkomende zaken is zodanig flexibel geworden dat er geen peil meer op te trekken is wie al dan niet aan welke eenheid meedoet, of dat voor de eerste keer is en of iemand met enige vertraging kiest voor het tentamen dat voor anderen een herkansing is. Als de student het recht heeft om bijvoorbeeld vier keer mee te doen – of misschien wel vaker of oneindig – spaart de betrokkene daarmee een kans uit.

Dus het kan niet meer anders, zeker bij grote opleidingen, dan de student actief te laten aangeven dat een deelname aan een komend tentamen gewenst is. Als dat te laat gebeurt, maar nog wel op een moment dat de registratie zinvol is, moet er dus een rekening worden verstuurd om de extra kosten te kunnen dekken. Misschien kun je het omdraaien: gewoon iedereen die zich voor een onderwijseenheid heeft aangemeld, automatisch inschrijven voor het eerstkomende tentamen – en als de student niet komt opdagen, vervolgens een rekening sturen... Idee?

Het bedrag van 20 euro is natuurlijk een abstract gegeven, als het gaat om de relatie met de kosten die worden gemaakt en ook snel kunnen oplopen als een extra ruimte en meer surveillanten nodig zijn. De regeling kent dus vooral een signaalfunctie, in de richting van die 'arme studenten'...

We nemen aan dat ergens in de regeling ook nog de inflatie wordt meegenomen, maar dat is mogelijk een algemene, overkoepelend gegeven voor de wetgeving.

Pagina 13

Maar mag het ook vanwege de andere graad?

Maar omdat de redenen voor een vervangend papier er niet bij staan, zou je ook kunnen denken aan andere redenen. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat na het afstuderen de alumnus tot de ontdekking komt dat de naam van de opleiding veranderd is. Ook kan er intussen een graad worden afgegeven in het hbo met 'of Arts' dan wel 'of Science', terwijl dat een aantal jaren nog niet mocht – en toen alleen nog maar met het vakgebied erachter (BEc, MBa...).

We hebben het niet kunnen vinden, maar zou het mogelijk kunnen zijn om met het oog daarop ook een vervangend getuigschrift aan te vragen? Het is echter wettelijk gezien wel zo dat een eenmaal afgegeven document een bewijs is voor hetgeen toen aan prestaties is geleverd. Het kan ook niet zo zijn dat je dan als alumnus aanklopt bij de oude instelling, je weer even inschrijft en op basis van EVC, dus via het ontvangen van vrijstellingen, een nieuw getuigschrift krijgt met de nieuwe opleidingsnaam en de graad met de nieuwe toevoeging. Los van het feit dat de stof intussen veranderd is, zou het wel eens tot een administratieve chaos kunnen leiden aangezien de naam van de persoon niet anders is, dus ja, hoe registreer je dit alles?

Men zegt ook wel dat je in je CV (en op alle sociale media die er toe doen) de oorspronkelijke opleiding en de graad kunt noemen, samen met de nieuwe gegevens. Maar dan is het nog wel de vraag of je dan wel die nieuwe graad met toevoeging mag gaan gebruiken, dus ook als die niet op het oorspronkelijke document stond. We vermoeden dat er in zo'n geval sprake is van fraude dan wel het onjuist gebruiken van een niet wettelijk toegekende status.

Zou het een goede gedachte kunnen zijn om een procedure te ontwikkelen waarbij iemand in zo'n geval een gewaarmerkt document kan laten aanmaken bij de voormalige instelling waarin beide conversies staan, dus voor de opleidingsnaam en de graad met toevoeging?

Het betekent geen vervanging van de oude documenten, maar een update, een relevante actualisering van hetgeen in bepaalde situaties van belang kan zijn. Iemand kan vervolgens reageren op een vacature waarbij de recente naam wordt gebruikt en aldus kan via die conversie-verklaring worden voorkomen dat er onnodige misverstanden blijven bestaan.

Pagina 14

Instellingen mogen wat betreft de kosten die gemaakt moeten worden voor het bepalen van het taalniveau van de aspirant-student een bijdrage van de student verlangen. Om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs te waarborgen wordt – evenals het geval is in het huidige artikel 7.50 WHW – geregeld dat de instelling die een bijdrage vraagt ook financiële ondersteuning biedt aan aspirant-studenten die de kosten niet kunnen dragen.

De vraag hierbij is hoe de hogescholen en universiteiten kunnen vaststellen of de aspirant-student de kosten niet kan dragen. Is daar een norm voor of gebeurt dit op basis van vertrouwen? Maar hoe de betrokkene dit kenbaar kan maken, is een zaak die niet helder is.

We zouden graag zien dat hiervoor een nadere regeling wordt opgezet, al is het vermoeden dat die nooit zodanig kan worden geformuleerd dat alle scenario's zijn af te dekken.

Pagina 14

Colloquium doctum & sufficiëntie- en deficiëntietoetsen (artikel 2, eerste lid, onderdeel e)
Studenten dienen bij toegang tot de bachelor- of masteropleiding, als zij niet voldoen aan de vooropleidingseisen of niet in bezit zijn van een diploma dat recht geeft tot toelating, hun niveau aan te tonen. Vaak vereist dat deelname aan het colloquium doctum en de sufficiëntie- en deficiëntietoetsen.

Helaas, helaas... vergeet de wetgever weer dat er ook Associate degree-opleidingen zijn. Kan dit nog worden hersteld?

En ervoor gaan zorgen dat het in volgende regelingen niet weer gebeurt?

26 mei 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

**OCW: Extra kosten voor studenten doorberekenen, als...
(en helaas wat extra werk voor de juristen aldaar... doe wat aan
het onjuist gebruiken van allerlei termen...)**

Inhoud

Inleiding	1
1 Gebruik van termen die niet in de wet terug te vinden zijn	1
2 De artikelen langsgelopen	2
3 Artikel 2 en aspirant-studenten	3
4 Artikel 2 en een aantal andere kosten, ook bekeken...	4
5 Artikel 2, lid 5, en dan gaat de overheid toch wel uit de bocht met begrippen...	4
6 Onderzoek diploma en kosten	7
7 Andere zaken die men in rekening mag brengen	7
8 Tentamen: te laat ingeschreven	8
9 Vervangend diploma-papiertje – en ook een andere graadtoevoeging?	9
10 Toelichting: een paar zaken	10
Annex: Toelichting op het wetsvoorstel	12

Inleiding

Een paar jaar geleden barstte de discussie los binnen het hoger onderwijs en de betrokken organisaties – en zeker die van de studenten – over extra kosten die kennelijk lukraak door hogescholen en universiteiten in rekening worden gebracht bij hun 'klanten' voor bepaalde geleverde en nog te verzorgen diensten. Na een paar jaren met veel gesteggel verscheen kortgeleden daarvoor een regeling, binnen de wet vallend, om voor een aantal diensten vast te leggen wat instellingen al dan niet mogen doorberekenen en wat studenten maar gewoon dienen te accepteren.

Het voorstel is te vinden op de speciale website van de overheid als het gaat om internetconsultaties. Uiteraard zijn we meteen gaan kijken, hebben het stuk gedownload en gaven het ter inzage aan een aantal mensen in onze omgeving om hierbij hun expert-bril op te zetten. In dit nummer het resultaat van hetgeen men zag vanuit verschillende invalshoeken, ook in varia-focus.

1 Gebruik van termen die niet in de wet terug te vinden zijn

Het meest opmerkelijke is, maar het kan ons echt in z'n geheel niet meer verbazen, dat er termen worden gebruikt die of niet worden gedefinieerd of simpelweg niet in de wet voor het hoger onderwijs zijn vastgelegd (en ook niet in een andere relevante regeling). Het lijkt erop dat OCW en dus de wetgever i.c. de juristen vaak gewoon de oude stukken pakken, in de wandelgangen allerlei termen en begrippen oppikken en alles zonder verdere controle tot een voorstel her-smeden. Met de Variawet is dat ook op een zeer heftige en schadelijke wijze gebeurd – maar daar komen we later in een volgend nummer nog een keer op terug als die wet is ingevoerd.

Lees en denk mee, vraag u af wat er staat en wat de consequenties zijn. Misschien doen bepaalde instellingen er niets mee en leveren ze alle diensten gewoon gratis. Dat zou ons trouwens helemaal niet zo verbazen...

2 De artikelen langsgelopen

We pakken de artikelen van het wetsvoorstel, nemen er steeds een deel van, en zetten dit in een kadertje. Vervolgens laten we onze bevindingen erop los... ter leering ende vermaeck – maar dan wel serieus. In de annex hebben we de complete toelichting opgenomen, maar een paar stukjes daaruit behandelen we wel even apart.

Artikel 1. Begripsbepalingen

In deze regeling wordt verstaan onder:

- besluit: Uitvoeringsbesluit WHW 2008;
- bijdrage: bijdrage als bedoeld in artikel 7.50, eerste lid, van de wet, die de instelling bij een (aspirant-)student in rekening kan brengen;
- instelling: een bekostigde instelling, opgenomen in de bijlage van de wet onder a tot en met i;
- kostendekkende bijdrage: bijdrage die de kosten dekt die door de instelling daadwerkelijk worden gemaakt;
- wet: de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

Het spannende van een rijtje begripsbepalingen is altijd om te bezien wat er níet in voorkomt, dus wat wel verderop wordt gebruikt, maar waarbij men zich hevig kan gaan afvragen wat ermee wordt bedoeld, in een bepaalde context. De reden ervoor kan zijn, laten we gokken, dat de omschrijving in de WHW of het Uitvoeringsbesluit is terug te vinden en derhalve een eigen vermelding niet nodig wordt geacht.

Er wordt in deze lijst gesproken over 'bijdrage'. Artikel 7.50 van de WHW kent de volgende tekst in het eerste lid, onder de algemene kop: Verdere bijdragen: "De inschrijving wordt niet afhankelijk gesteld van een andere geldelijke bijdrage dan de in de artikelen 7.43 tot en met 7.49 bedoelde bedragen."

Dan moet je wel even nadenken wat hiermee wordt bedoeld – als men 'niet' en 'andere' in eenzelfde zin gebruikt. Maar goed, de bijdrage in deze regeling is, als je die artikelen 7.43 tot en met 7.49 nakijkt, eigenlijk niets anders dan het 'collegegeld', maar dan voor allerlei soorten vormen van inschrijving: regulier, verminderd, instellingsbepaald. Akkoord, dat is dus helder.

Kostendekkend

De omschrijving van 'kostendekkende situatie' is in een typisch juridische vorm gegoten nl. gewoon zeggen wat er al staat in het begrip zelf - maar dan door alles in samenhang met elkaar met voor de hand liggende termen nog eens te herhalen. Maar wat schiet je ermee op als 'dekkende kosten' wordt vertaald naar 'daadwerkelijk gemaakte kosten', want dan is nog steeds niet veel helderder geworden wat 'daadwerkelijk' op een controleerbare wijze inhoudt.

Misschien dat we in de toelichting terug zullen gaan zien dat de instelling alle bonnetjes moet overleggen, met een specifieke begroting en een accountantsverklaring namens de medezeggenschapsraad (net als de Rekenkamer graag ziet...). Zoals we in een eerdere nieuwsbrief al hebben aangegeven, is binnen een complexe organisatie zoals een hogeschool of universiteit nooit en te nimmer vast te stellen wat de exact en toe te rekenen gemaakte kosten zijn. Het betreft altijd in zekere zin marginale kosten en geen absolute kosten, aangezien een student in vrijwel alle situaties niet de enige persoon is die een bijdrage dient te betalen, bij de genoemde activiteiten in dit wetsvoorstel.

Overigens is het logisch dat een instelling geen winst mag maken als het gaat om het verlenen van bepaalde diensten, maar dat men er ook niet op hoeft te verliezen. Het betekent dat de betrokken (a.s.) student het niet meer dan logisch vindt – en ook moet vinden - dat de eigen beurs dient te worden getrokken, om te voorkomen dat andere studenten tekort worden gedaan.

Algemeen...

Er kan veel worden gezegd over de kosten die een student moet maken, naast het te betalen collegegeld. Het is in ieder geval van wezenlijk belang dat van tevoren helder moet zijn tegen welke kosten iemand gedurende de studie kan aanlopen, en dat daarbij wordt aangegeven waarvoor die dienen te worden gemaakt en om welke reden. Dat kan voor de gehele opleiding zijn, maar het is logisch dat elk jaar een update en bijstelling plaatsvindt, al is het maar omdat ook de hogeschool

of universiteit niet alles op voorhand kan inschatten en prijzen voor bepaalde diensten, materiaal, practica en andere zaken kunnen veranderen.

Tevens kan worden aangegeven of het gaat om een aanvullende bijdrage, dus dat de activiteit behoort tot het reguliere programma en door de student kan worden 'omzeild' - en dat in ieder geval een (zeer groot) deel van de kosten door de instelling wordt gedragen.

Het is in ieder geval duidelijk dat de kosten die de student dient bij te dragen, aan relevante zaken moet worden besteed en in verhouding staan tot wat er aan collegegeld wordt betaald. Als een opleiding vanwege de vormgeving, de voorbereiding op het beroep en de samenwerking met alle externe partijen die moeten worden betaald, gewoon niet uit de normale inkomsten is te betalen – dus via de rijksbekostiging en het collegegeld – de overheid een toeslag per student kan toekennen aan de hogeschool. Dat gebeurt nu al met een aantal categorieën.

Als de 'norm' is dat de student voor de normale gang van zaken en bijkomende procedures niets hoeft te betalen, kan vervolgens worden duidelijk gemaakt wat daartoe niet behoort en waarom, waarna vervolgens een kostendekkende rekening naar de (a.s.) student wordt gestuurd.

3 Artikel 2 en aspirant-studenten

We lopen artikel 2 van deze regeling door aan de hand van de leden ervan, gekoppeld aan een dienst die de hogeschool of universiteit dan wel een externe organisatie levert, om daarmee ervoor te kunnen zorgen dat iemand kan worden ingeschreven.

Artikel 2. Andere bijdragen aspirant-studenten in verband met de inschrijving

2. Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de aspirant-student in rekening brengen ten aanzien van de met de inschrijving verband houdende kosten voor:
  1. de administratieve werkzaamheden die verband houden met het waarderen van een buitenlands diploma van de aspirant-student;

Eerst maar even verder inhaken op hetgeen hierboven is gesteld, als zijnde een algemene opmerking. Het gaat dus, zo denken we, in dit artikel om bijdragen die - naast het collegegeld - te maken hebben met de inschrijving van een a.s. student in het Nederlandse hoger onderwijs, dus bij een hogeschool of universiteit als een Nederlandse rechtspersoon, door de Nederlandse overheid bekostigd.

Verder gaat het ongetwijfeld om een inschrijving die in ons land langs een normale, reguliere weg met een daarbij behorende procedure verloopt – zoals in de wet omschreven. Dat betekent dat het de toelating betreft van iemand die beschikt over het diploma van een Nederlandse instelling voor mbo, havo dan wel vwo. Het hoeft niet iemand te zijn met de Nederlandse nationaliteit of per se wonend in Nederland.

Omgekeerd zullen er mensen zijn die de Nederlandse nationaliteit hebben en/of in Nederland wonen die graag aan een Nederlandse instelling voor hoger onderwijs willen gaan studeren, maar beschikken over een buitenlands diploma dat vergelijkbaar is met ons diploma van mbo-4, havo of vwo. Dat diploma kan buiten Nederland zijn behaald, maar ook in ons land bij een vestiging van een buitenlandse onderwijsinstelling, privaat dus (aangezien die niet door onze overheid kunnen worden bekostigd³).

Laten we er dus maar vanuit gaan dat de overheid van mening is dat als een situatie zich voordoet die hiervan afwijkt, er dient te worden betaald. De inschrijfprocedures lopen vervolgens via de lijnen die in de Nederlandse en wettelijke context zijn uitgezet⁴.

Het gaat zoals hier gemeld allereerst om het door een hogeschool of universiteit eisen van een bewijs dat een niet-Nederlands diploma gelijkwaardig is hetgeen nodig is voor de inschrijving. De

³ Er worden nog wel discussies gevoerd over 'double diplomas' of 'double degrees'. Dat betekent dat iemand een diploma verwerft bij een Nederlandse instelling die samenwerkt met een buitenlandse onderwijsaanbieder. De vraag is of een buitenlander die deze gezamenlijke opleiding volgt, daarmee ook een Nederlandse onderwijskwalificatie verwerft.

⁴ Daarnaast zijn er andere vormen rond de toelating maar we nemen de reguliere structuur hier als uitgangspunt.

a.s. student kan daarvoor zelf een procedure in gang zetten, via het Nuffic of de SBB – die een website hebben waarop men zich aanmeldt (<https://www.idw.nl/nl/diplomawaardering.html>). Er zijn kosten aan verbonden maar die vallen op zich wel mee.

Maar het kan best zo zijn dat de hogeschool of universiteit dit proces voor z'n rekening neemt, het diploma dat wordt aangeleverd, voorlegt aan een externe organisatie, dus zoals het Nuffic. Het is dan ook logisch dat de kosten voor rekening komen van de a.s. student⁵.

4 Artikel 2 en een aantal andere kosten, ook bekeken...

2. het toetsen van het taalniveau om te kunnen beoordelen of de aspirant-student met een buitenlands diploma voldoet aan het minimaal vereiste taalniveau;

Deze activiteit valt dus buiten de reguliere procedures die gelden voor degenen die zich aanmelden met een Nederlands diploma – en niet kunnen worden gedwongen een dergelijke toets te ondergaan (ook als er een laag eindcijfer voor Nederlands, Engels of een andere vereiste taal op de eindlijst staat...).

3. het afgeven van een Verklaring Omtrent Gedrag bij lerarenopleidingen met bijzondere nadere toelatingseisen;
4. het geven van sportmedisch advies bij (sport)opleidingen met aanvullende eisen; en

Het zijn diensten die naar onze mening behoren tot de reguliere mogelijkheden om zich als a.s. student te laten inschrijven voor een opleiding in het hoger onderwijs. Het is van te voren bekend, ook bij de overheid, dat een dergelijke opleiding als zodanig is geaccrediteerd op deze bijzondere kenmerken en met aanvullende eisen. Deze eisen zijn door de opleiding zelf geformuleerd.

Het gaat echter om diensten die de opleiding zelf niet kan organiseren en ook niet mag leveren. Daarom is de overheid van mening dat de a.s. student de kosten zelf moet dragen, waarbij de betrokkene ook zelf die dienst inkoop, zeg maar, op basis van door de opleiding geformuleerde criteria.

Het ligt voor de hand dat de instelling in beide gevallen een regeling treft met een of meer van de betrokken organisaties en afspraken maakt over de kosten die maximaal in rekening worden gebracht. Uiteraard staat het de a.s. student vrij om elders te gaan 'shoppen'.

Het gaat overigens bij 3. niet om 'toelatingseisen' maar om 'vooropleidingseisen'. Dat kan nog wel even worden hersteld, nemen we aan.

5 Artikel 2, lid 5, en dan gaat de overheid toch wel uit de bocht met begrippen...

Vervolgens komen we bij de kosten die in rekening kunnen worden gebracht voor bepaalde toetsen die een a.s. student⁶ al dan niet moet gaan afleggen.

5. het afnemen van het colloquium doctum, sufficiëntie- en deficiëntietoetsen, indien de aspirant-student niet voldoet aan de vooropleidingseisen of niet in bezit is van een diploma dat recht geeft tot toelating.

Zo zijn we gearriveerd bij een mysterieus deel van de regeling. Het is buitengewoon opmerkelijk dat het hier gestelde op deze wijze daarin terecht is gekomen. Lees mee met dit rijtje:

- Het colloquium doctum (cd) is een begrip dat tot de introductie van de huidige WHW door universiteiten formeel werd gebruikt voor het onderzoek om te bezien of a.s. studenten wel geschikt waren. Met de volledige inbedding van het hbo in het hoger onderwijs toonden de wo-instellingen zich bereid het begrip 'cd' te laten vallen, om hogescholen niet op te zadelen met

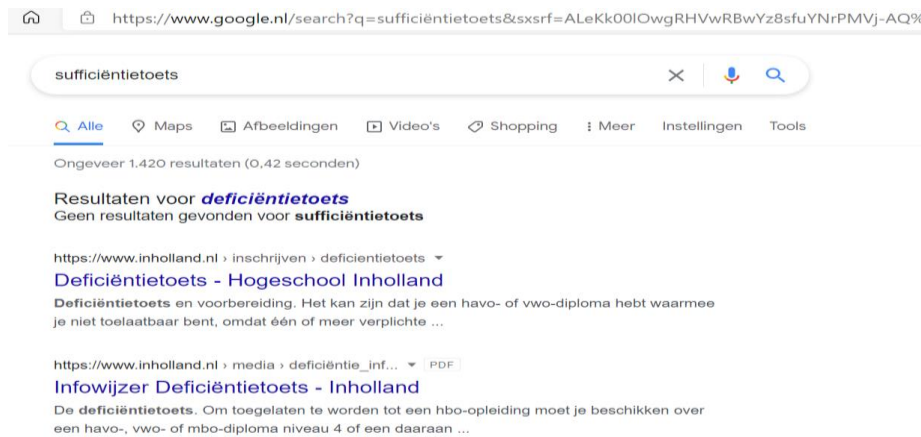
⁵ Het interessante is dat verderop wordt gesteld dat de maximale kosten die door de instelling in rekening mogen worden gebracht, 100 euro bedragen. Als de persoon dit rechtstreeks bij die website van de IDW doet, zijn de kosten 148,33 euro. We nemen aan dat de instelling korting krijgt bij de IDW.

⁶ De wetgever gebruikt aspirant-student, dus een aankomend student. Het is in de praktijk zo dat iemand in die positie alleen maar in formele zin aan dit soort toetsen kan meedoen als er sprake is van een vorm van inschrijving bij de instelling. Het kan niet zo zijn dat iedereen zonder enige binding met de instelling aan een bepaalde toets kan meedoen, mede vanwege het feit dat de wet regelt dat iemand tegen de uitslag van de toets in formele zin in beroep moet kunnen gaan.

een universitair getinte activiteit. Dat men in het wetenschappelijk onderwijs vaak nog altijd communiceert over het afleggen van een 'cd' gebeurt dus buiten de wet om en zal derhalve moeten worden aangepast, lijkt ons (of keurig melden wat onder het 'cd' wordt verstaan).

- Vervolgens hebben we een hele tijd heel hard geprobeerd ons een beeld te vormen van wat een 'sufficiëntietoets' wel of niet zou kunnen en moeten zijn. Uiteraard is de WHW doorgenoemen, maar daar is niets te vinden. Zelfs de spellingscontrole van Word kon ons niet helpen. Dus toch maar gegrepen naar Wikipedia. Helaas, niemand heeft daar ooit een pagina voor aangemaakt. Derhalve door naar Google, en dit begrip in de 'zoekbalk' ingevoerd. Dat leverde het volgende plaatje op:

Er wordt door de kabouters achter Google niet eens naar gezocht - en dus ook niets gevonden. Er wordt direct overgeschakeld naar het volgende begrip dat in punt 5 wordt genoemd, de deficiëntietoets. Dat 'ding' kent iedereen, wijd en zijd bekend in het onderwijswereldje.

Toch wordt deze bonte verzameling met 'colloquium doctum en sufficiëntie- en deficiëntietoetsen' simpelweg door iedereen overgenomen, zoals bijvoorbeeld in stukken van de studentenorganisaties valt te zien, zonder dat iemand zich eens afvraagt wat er achter steekt. Natuurlijk is wel als zodanig duidelijk waarvoor de genoemde zaken worden ingezet, kennelijk, maar daar blijft het dan ook bij.

Overigens staat het begrip 'deficiëntietoets' ook niet in de WHW. We moeten het doen met de volgende omschrijving van het beeld dat iedereen hierbij heeft: *'Het instellingsbestuur kan bepalen dat de bezitter van een diploma, genoemd in het eerste of derde lid, die niet voldoet aan de in het eerste, tweede of derde lid bedoelde voorwaarden, toch wordt ingeschreven, onder de voorwaarde dat blijkens een onderzoek wordt voldaan aan inhoudelijk daarmee vergelijkbare eisen'*.

Het *onderzoek* dat hier wordt bedoeld, wordt dus in de wandelgangen 'het afnemen van een of meerdere deficiëntietoetsen' genoemd. Jazeker, als je iets niet hebt, niet de juiste competenties bezit en als er iets ontbreekt dat toch nodig is (de sleutel om de poort van het ho te kunnen openen), is die situatie te zien als een vorm waarbij sprake is van een of meerdere tekortkomingen, dus het hebben van een of meerdere tekorten, met een mooi woord: 'deficiënties'. En dan is de toets voor elke deficiëntie een deficiëntietoets, een mooie samenvatting van die lange zin uit de wet.

Maar is het altijd wel een toets? Het kan ook een assessment zijn, een gesprek, een beoordeling van bepaalde aanvullende bewijzen. Is 'toets' wel een geschikt synoniem van 'onderzoek'?

Het begrip 'toets' komt overigens wel voorbij in de wet, maar niet in het algemeen, alleen als het gaat om de toelating tot de pabo: *'Indien de aspirant-student niet voldoet aan het eerste lid, kan hij aantonen over de kennis, bedoeld in artikel 7.25a, te beschikken door het met goed gevolg afleggen van een toets'*. Het gaat dan niet om 'eisen' maar om 'kennis' die moet worden aangetoond, in dit geval via een toets – een kennistoets dus.

Maar toen zaten we nog steeds met die 'sufficiëntie' in onze maag. We hebben ten einde raad een korte brainstormsessie belegd met als opdracht: Probeer een omschrijving te bedenken van het begrip 'sufficiëntietoets'. Daaruit kwamen als favorieten naar voren:

- Het toetsen van een hoeveelheid kennis die leidt tot een vrijstelling voor een bepaald onderdeel van de te gaan volgen studie (een soort EVC dus).
- Een toets waarbij de a.s. student stelt dat de gevraagde competenties reeds beheerst worden, dus dat er geen extra studie voor nodig is, en de instelling eigenlijk zonder verdere voorbereiding de toets kan afnemen.
- Het kan gaan om het onderzoek dat wordt gedaan als iemand 21 jaar of ouder is en niet beschikt over de juiste vooropleiding, maar waarbij kan worden nagegaan of de betrokkene over voldoende kennis, houding en vaardigheden beschikt om aan de studie te kunnen beginnen⁷.
- Het is in het algemeen nagaan via een toets dat de a.s. student die niet over het juiste diploma beschikt, in het algemeen op voldoende wijze kan aantonen te beschikken over het denkniveau dat ook wordt vereist en gelijk kan worden gesteld met hetgeen van een bezitter van wel een geschikt te bevinden diploma mag worden verwacht.

We denken zelf dat de laatste verklaring het beste past. Het gaat namelijk om het gebruik van een toets in het kader van de toelating. Het betreft geen procedure om aan te tonen dat er vrijstellingen mogelijk zijn of dat een kortere route haalbaar is. Maar we horen graag van onze lezers wat men zelf denkt (en we loven er geen prijs voor uit...).

Onderzoek is het formele begrip

Het is dus zo dat het 'cd' wettelijk niet bestaat, de sufficiëntietoets onvindbaar is en de deficiëntietoets ook nergens in de WHW is te vinden⁸. Wat dan wel? Er wordt wel steeds gesproken over het uitvoeren van een onderzoek. Het gaat er uiteindelijk om dat iemand kan worden ingeschreven. Het is in ieder geval geen 'toelatingsonderzoek' te noemen, want ook daarover is in de WHW in die zin niets terug te vinden, dus in de context van het afnemen van toetsen.

Wel duikt het begrip op in het artikel waarbij het gaat over het in beroep kunnen gaan tegen een besluit van de opleiding – dus bij het College van Beroep. Het staat in de kop ervan (maar die heeft geen wettelijke uitstraling) en in de tekst:

Indien het college van beroep het beroep gegrond acht, vernietigt het de beslissing geheel of gedeeltelijk. (...) Het kan bepalen dat opnieuw of, indien de beslissing is geweigerd, alsnog in de zaak wordt beslist, dan wel dat het tentamen, het examen, *het toelatingsonderzoek*, het aanvullend onderzoek of enig onderdeel daarvan opnieuw wordt afgenomen onder door het college van beroep te stellen voorwaarden. (...)

Aan het eind van deze adembenemende zoektocht gekomen, kan de enige conclusie zijn dat de wetgever niets anders kan doen dan bij zichzelf te rade te gaan om te bezien waar het is misgegaan. Hierbij ons voorstel als het gaat om het herformuleren van de tekst:

- het afnemen van een onderzoek indien de aspirant-student niet voldoet aan de vooropleidingseisen of niet in bezit is van een diploma dat recht geeft tot toelating.

---

⁷ Dit staat er in de wet: Het instellingsbestuur kan personen van eenentwintig jaar en ouder die niet voldoen aan de in artikel 7.25, eerste onderscheidenlijk tweede lid, bedoelde vooropleidingseis noch daarvan krachtens artikel 7.28 zijn vrijgesteld, van die vooropleidingseis vrijstellen, indien zij bij een onderzoek door een door het instellingsbestuur in te stellen commissie hebben blij gegeven van geschiktheid voor het desbetreffende onderwijs en van voldoende beheersing van de Nederlandse taal voor het met vrucht kunnen volgen van dat onderwijs.

⁸ In de regeling voor de toelating bij het hoger onderwijs (Ratho) is opmerkelijk genoeg wel het begrip deficiëntie terug te vinden, zonder een formele verwijzing naar een definitie ervan, aldaar of ergens anders. Dat gebeurt in de koppen van een artikel, een situatie die veel vaker voorkomt met begrippen die uit de lucht komen vallen – maar we hebben begrepen dat dergelijke koppen geen rechtsgeldigheid kennen en er dus door een (a.s.) student geen beroep op kan worden gedaan, alleen maar op de tekst zelf.

2. Aanwijzing opleidingen inzake toelating deficiënte studenten
Artikel 2.2. Aanwijzing opleidingen inzake toelating deficiënte studenten in het wetenschappelijk onderwijs

Kosten voor een onderzoek (toets)

Je kunt stellen dat binnen ons systeem rond de aansluiting op het hbo en wo de a.s. student zich op de toelating en inschrijving kan voorbereiden nl. door het juiste pakket, profiel en vakken te kiezen, een aantal jaren daaraan voorafgaande. Als de betrokkene van gedachten verandert en daarmee niet meer aan de formele (nadere) vooropleidingseisen voldoet, is dat een reden om het repareren ervan aan hem of haar over te laten. Er dient daarbij een vorm van voorbereiding plaats te vinden, om zich de stof van een bepaald vak eigen te maken. Er zijn instellingen die zelf een cursus daarvoor aanbieden of de a.s. student verwijzen naar een organisatie die daarvoor in het leven is geroepen. Dat laatste is vooral bij universiteiten het geval, voor veel van de exacte vakken.

Het ligt voor de hand dat de a.s. student daarvoor de kosten zelf moet dragen, als een instelling dat niet zelf en gratis doet. Daarmee is zelf vast stellen wat de beste weg is en in welke vorm het bijspijkeren kan gebeuren. Daarom mag een hogeschool of universiteiten ook geen bindingen hebben met zo'n extern instituut, lijkt ons, en geen 'dwingend advies' kan afgeven.

Anders ligt het naar onze mening bij het onderzoek zelf, dus het afleggen van een of meerdere toetsen. Het 'bijspijkerinstituut' kan de training geven met daarbij een afsluitende toets en zodanig dat de hogeschool of universiteit het certificaat ervan accepteert als bewijs van het hebben weg-gewerkt van het tekort. Maar als de instelling zelf de mogelijkheid biedt om de toets te doen en het aan de a.s. student overlaat hoe de voorbereiding wordt ingevuld⁹, verwachten we dat het een gratis toets is. Als het dan toch niet anders kan, lijkt ons een marginale bijdrage per toets van 15 euro als maximum meer dan redelijk (prijspeil 2021).

6 Onderzoek diploma en kosten

Het is interessant dat in de regeling bedragen worden genoemd, zonder iets te zeggen over de inflatie en mogelijke gevolgen van andere aanpassingen. Hier hetgeen wordt gesteld over de diploma-vergelijking:

3. De op grond van het eerste lid bij de aspirant-student in rekening te brengen bijdrage is ten hoogste kostendekkend, behoudens de bijdrage, bedoeld in het eerste lid, aanhef en onderdeel a, waarvoor ten hoogste € 100,- in rekening wordt gebracht.

Eerder in deze nieuwsbrief hebben we al gemeld dat er een kleine 150 euro moet worden overgemaakt bij de organisatie die de formele diplomavergelijking kan maken. Het verschil is dus voor rekening van de instelling of men kan een lagere prijs bedingen als die vergelijking door de a.s. student in handen van de instelling wordt gelegd.

7 Andere zaken die men in rekening mag brengen

In het volgende artikel wordt ingegaan op een aantal zaken waarbij de kosten wel mogen worden doorberekend, limitatief.

<p>Artikel 3. Andere bijdragen studenten naast het collegegeld</p>
--

1. Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de student in rekening brengen ten aanzien van de uit de bijzondere aard van de opleiding voortvloeiende kosten met betrekking tot deelname aan: a) practica;   b) onderwijsexcursies binnen de opleiding;   c) workshops binnen de opleiding.   2. De op grond van het eerste lid bij de student in rekening te brengen bijdrage is ten hoogste kostendekkend.   3. Het instellingsbestuur biedt een kosteloos alternatief aan voor de in het eerste lid genoemde onderwijsvoorzieningen, tenzij deze voorzieningen niet vervangbaar zijn door een kosteloos alternatief.

⁹ Het is wel van belang dat de a.s. student heel duidelijk wordt gemaakt over welke stof een toets wordt afgenomen. Een extern instituut zal zich normaal gesproken richten op het gehele vak en daarover ook een afsluitende toets afnemen. Een instelling die de toets zelf organiseert, kan daarvan afwijken door aan te geven welke onderdelen van het examenvak in ieder geval worden getoetst. Formeel mag dat niet (...) maar het wordt in de praktijk wel gedaan, door een brochure op te stellen waarin deze informatie is terug te vinden.

Werk aan de winkel, voor zover ze dat al niet hebben gedaan, voor de hogescholen en universiteiten, om na te gaan welke opleidingen 'van bijzondere aard' zijn en hoe die status zich vertaalt naar een lijst met practica, onderwijsexcursies en workshops die een plek in het programma hebben gekregen.

Dat van die practica begrijpen we wel, maar waarom het moet gaan om 'onderwijs'-excursies is niet helder. Als de studenten aan excursies meedoen, staan die toch altijd in het teken van het volgen van onderwijs, net als 'bedrijfsbezoeken' en dat soort activiteiten? Hetzelfde geldt voor het gebruik van 'workshops', want vallen daar ook seminars, webinars, conferenties, trainingen en dat soort 'dynamische' zaken onder?

Het lijkt ons dat het specifiek benoemen van activiteiten in een formele regeling, zoals dat nu gebeurt, kan leiden tot heilloze discussies, elke keer weer. Daarom is het voorstel – mede in het verlengde van hetgeen in de toelichting op het wetsvoorstel - om als opleiding in samenspraak met een aantal inhoudelijke experts, de examencommissie en de opleidingscommissie de volgende aanpak te hanteren:

- Analyseer het opleidingsprogramma, gerelateerd aan de eindtermen en leeruitkomsten, gelet op het werkveld waarvoor de studenten worden opgeleid.
- Definieer welke onderwijseenheden zich concreet dienen af te spelen in een context die duidelijk niet vallen onder de reguliere activiteiten binnen een opleidingen en waarvoor aparte regelingen en arrangementen dienen te worden getroffen.
- Stel vervolgens vast op welke wijze die eenheden kunnen worden ingevuld:
  - gratis voor de student;
  - met kosten daarbij die bij deelname eraan moeten worden doorberekend naar de student maar waarbij er ook sprake is van een gratis alternatief;
  - met kosten voor de student, dus zonder een alternatief en zonder bijkomende kosten.
- Zorg ervoor dat een lijst met deze eenheden voorafgaande aan de studie en ook elk jaar op basis van een actualisatie en aanpassingen in het programma en externe ontwikkelingen (afhankelijkheid van externe partijen) bekend wordt gemaakt.
- Geef daarbij aan in welke gevallen er een mogelijkheid is om een tegemoetkoming in deze zelf te dragen kosten te ontvangen, ook bij de eenheden waarbij een kosteloos alternatief is (om bepaalde vormen van 'tweedeling' te voorkomen).

8 Tentamen: te laat ingeschreven

Een ook vaak terugkerend punt is het zich als 'niet-oplettende' student willen inschrijven voor een tentamen, als dat eigenlijk niet meer mogelijk is, maar dat de opleiding bereid is om de hand over het hard te strijken en toch een plekje vrij te maken (kan ook digitaal dus). Het algemene beeld daarbij is dat er een aanvullende handeling dient te worden gepleegd, in ieder geval administratief, maar ook wellicht voor het moeten inrichten van een extra ruimte als er veel 'laatkomers' zijn.

Wat moet dat gaan kosten, is altijd de vraag geweest. Is het eigenlijk niet gewoon een boete, een stok achter de deur? Daarvoor heeft de wetgever nu de knoop doorgehakt:

Artikel 4. Bijdrage voor een te late inschrijving voor een tentamen

3. Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de student in rekening brengen ten aanzien van de inschrijving voor een tentamen na de reguliere inschrijfperiode van dit tentamen, bedoeld in artikel 7.13, tweede lid, onderdeel j, van de wet.
4. Voor de bijdrage wordt ten hoogste € 20,- in rekening gebracht.

Ten eerste dient te worden opgemerkt dat wordt verwezen naar onderdeel j van artikel 7.13 van de WHW. Maar het lijkt ons dat niet voorbij mag worden gegaan aan onderdeel h daarvan. We geven beide onderdelen maar even ter inzage:

- h. het aantal en de volgtijdelijkheid van de tentamens alsmede de momenten waarop deze afgelegd kunnen worden,*
- j. waar nodig, de volgorde waarin, de tijdvakken waarbinnen en het aantal malen per studiejaar dat de gelegenheid wordt geboden tot het afleggen van de tentamens en examens,*

In h. gaat het om de momenten die worden vastgelegd voor de tentamens, en in samenhang daarmee zal de examencommissie vaststellen wat het uiterste moment is dat het roosterbureau wil

weten hoeveel studenten aan het tentamen gaan meedoen. In de wet wordt niet gesproken over het hebben van een 'inschrijfperiode' en wat onder 'het regulier daarvan zijn' dient te verstaan. Het is dus een kwestie van organiseren zodat een tentamen kan worden gepland, en dat staat in j. als het gaat om de tijdvakken. Hoeveel dagen daarvoor de inschrijving echt helemaal sluit, is niet wettelijk bepaald. Die aanpak wordt aan de opleiding overgelaten.

Het plannen van alle leerjaren, eenheden en dus de bijkomende zaken is zodanig flexibel geworden dat er geen peil meer op te trekken is wie al dan niet aan welke eenheid meedoet, of dat voor de eerste keer is en of iemand met enige vertraging kiest voor het tentamen dat voor anderen een herkansing is. Als de student het recht heeft om bijvoorbeeld vier keer mee te doen – of misschien wel vaker of oneindig – spaart de betrokkene daarmee een kans uit.

Dus het kan niet meer anders, zeker bij grote opleidingen, dan de student actief te laten aangeven dat een deelname aan een komend tentamen gewenst is. Als dat te laat gebeurt, maar nog wel op een moment dat de registratie zinvol is, moet er dus een rekening worden verstuurd om de extra kosten te kunnen dekken. Misschien kun je het omdraaien: gewoon iedereen die zich voor een onderwijseenheid heeft aangemeld, automatisch inschrijven voor het eerstkomende tentamen – en als de student niet komt opdagen, vervolgens een rekening sturen... Idee?

Het bedrag van 20 euro is natuurlijk een abstract gegeven, als het gaat om de relatie met de kosten die worden gemaakt en ook snel kunnen oplopen als een extra ruimte en meer surveillanten nodig zijn. De regeling kent dus vooral een signaalfunctie, in de richting van die 'arme studenten'...

We nemen aan dat ergens in de regeling ook nog de inflatie wordt meegenomen, maar dat is mogelijk een algemene, overkoepelend gegeven voor de wetgeving.

9 Vervangend diploma-papiertje – en ook een andere graadtoevoeging?

Artikel 5. Bijdrage voor een vervangend getuigschrift of vervangende verklaring

1. Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de afgestudeerde student in rekening brengen voor kosten die direct verband houden met het verstrekken van een vervangend getuigschrift of een vervangende verklaring als bedoeld in artikel 7.11a, eerste lid, van de wet.
2. De op grond van het eerste lid bij de afgestudeerde student in rekening te brengen bijdrage is ten hoogste kostendekkend.

Helemaal logisch. Echter, het staat er niet bij en ook niet in de toelichting, maar het gaat hierbij om de situatie waarbij de student formeel een andere naam heeft laten vastleggen in de burgerlijke stand, bijvoorbeeld vanwege een geslachtsverandering of het hebben van een naam die aanleiding kan geven tot een onverdraaglijke spot. Met het bewijs daarvan in de hand kan worden aangeklopt bij de oude instelling om tegen inlevering van het oude formele diploma een nieuw getuigschrift te mogen ontvangen. Alles kan daarmee in de achterliggende registers worden aangepast, om fraude te voorkomen.

Maar mag het ook vanwege de andere graad?

Maar omdat de redenen voor een vervangend papier er niet bij staan, zou je ook kunnen denken aan andere redenen. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat na het afstuderen de alumnus tot de ontdekking komt dat de naam van de opleiding veranderd is. Ook kan er intussen een graad worden afgegeven in het hbo met 'of Arts' dan wel 'of Science', terwijl dat een aantal jaren nog niet mocht – en toen alleen nog maar met het vakgebied erachter (BEc, MBa...).

We hebben het niet kunnen vinden, maar zou het mogelijk kunnen zijn om met het oog daarop ook een vervangend getuigschrift aan te vragen? Het is echter wettelijk gezien wel zo dat een eenmaal afgegeven document een bewijs is voor hetgeen toen aan prestaties is geleverd. Het kan ook niet zo zijn dat je dan als alumnus aanklopt bij de oude instelling, je weer even inschrijft en op basis van EVC, dus via het ontvangen van vrijstellingen, een nieuw getuigschrift krijgt met de nieuwe opleidingsnaam en de graad met de nieuwe toevoeging. Los van het feit dat de stof intussen veranderd is, zou het wel eens tot een administratieve chaos kunnen leiden aangezien de naam van de persoon niet anders is, dus ja, hoe registreer je dit alles?

Men zegt ook wel dat je in je CV (en op alle sociale media die er toe doen) de oorspronkelijke opleiding en de graad kunt noemen, samen met de nieuwe gegevens. Maar dan is het nog wel de

vraag of je dan wel die nieuwe graad met toevoeging mag gaan gebruiken, dus ook als die niet op het oorspronkelijke document stond. We vermoeden dat er in zo'n geval sprake is van fraude dan wel het onjuist gebruiken van een niet wettelijk toegekende status.

Zou het een goede gedachte kunnen zijn om een procedure te ontwikkelen waarbij iemand in zo'n geval een gewaarmerkt document kan laten aanmaken bij de voormalige instelling waarin beide conversies staan, dus voor de opleidingsnaam en de graad met toevoeging?

Het betekent geen vervanging van de oude documenten, maar een update, een relevante actualisering van hetgeen in bepaalde situaties van belang kan zijn. Iemand kan vervolgens reageren op een vacature waarbij de recente naam wordt gebruikt en aldus kan via die conversie-verklaring worden voorkomen dat er onnodige misverstanden blijven bestaan.

10 Toelichting

In de annex geven we de complete toelichting van OCW op het wetsvoorstel, voor degenen die de redenen van de overheid toch zich willen nemen. Hier nemen we alleen nog een paar interessante passage mee, om van enig commentaar te voorzien.

Instellingen mogen wat betreft de kosten die gemaakt moeten worden voor het bepalen van het taalniveau van de aspirant-student een bijdrage van de student verlangen. Om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs te waarborgen wordt – evenals het geval is in het huidige artikel 7.50 WHW – geregeld dat de instelling die een bijdrage vraagt ook financiële ondersteuning biedt aan aspirant-studenten die de kosten niet kunnen dragen.

De vraag hierbij is hoe de hogescholen en universiteiten kunnen vaststellen of de aspirant-student de kosten niet kan dragen. Is daar een norm voor of gebeurt dit op basis van vertrouwen? Maar hoe de betrokkene dit kenbaar kan maken, is een zaak die niet helder is.

We zouden graag zien dat hiervoor een nadere regeling wordt opgezet, al is het vermoeden dat die nooit zodanig kan worden geformuleerd dat alle scenario's zijn af te dekken.

Colloquium doctum & sufficiëntie- en deficiëntietoetsen (artikel 2, eerste lid, onderdeel e)

Studenten dienen bij toegang tot de bachelor- of masteropleiding, als zij niet voldoen aan de vooropleidingseisen of niet in bezit zijn van een diploma dat recht geeft tot toelating, hun niveau aan te tonen. Vaak vereist dat deelname aan het colloquium doctum en de sufficiëntie- en deficiëntietoetsen.

Helaas, helaas... vergeet de wetgever weer dat er ook Associate degree-opleidingen zijn. Kan dit nog worden hersteld?

En ervoor gaan zorgen dat het in volgende regelingen niet weer gebeurt?

Hoewel de instelling kosten in rekening mag brengen, is het denkbaar dat vanwege de lage kosten, de toestroom voor een dergelijke activiteit – ook van studenten die een andere opleiding volgen – (te) groot is. Echter, de instelling kan voorwaarden stellen voor het volgen van een vak (bijvoorbeeld het vereiste dat van de opleiding in kwestie een bepaald aantal punten is gehaald) of kan het aantal studenten dat een vak kan volgen, beperken. Dit moet geregeld worden in de OER met een rol voor de medezeggenschap.

Het gaat hier om excursies en andere aantrekkelijke activiteiten die onmisbaar zijn voor degenen die een bepaalde opleiding volgen – zoals een reis naar een ver land omdat alleen aldaar bepaalde kennis kan worden opgehaald. Omdat de instelling de kosten moet dragen voor de basisorganisatie ervan, kan het zijn dat anderen ook willen meedoen. In principe staan alle eenheden van alle opleidingen open voor alle studenten, in theorie dus. Ook kan een student zeggen dat hij of zij wel een herkansing wil... Of een tweede inschrijving plegen en vervolgens de krenten uit de studiepap vissen, als daarvoor geen instapeisen bestaan...

Dus, om allerlei discussies voor te zijn, is het toch wellicht handig om de meedoen-drempels nadrukkelijk op te werpen. Of de oplossing waarbij het aantal mensen dat het vak kan volgen dient te worden beperkt zo handig is... lijkt ons niet. Tenzij men doelt op het aantal studenten dat van buiten de opleiding komt.

Onderwijsbenodigdheden

De kosten verbonden aan onderwijsbenodigdheden en bepaalde onderwijsvoorzieningen mogen uitsluitend op basis van vrijwilligheid worden doorberekend aan studenten (het kostenrisico komt voor de instelling of de student). Studenten worden geacht zelf de kosten van een aantal onderwijsbenodigdheden te dragen, zoals de kosten van boeken, syllabi en (digitale) leermiddelen, materialen en bepaalde kosten verbonden aan practica (bijvoorbeeld een veiligheidsbril en een laboratoriumjas).

Interessante formulering en een hele uitdaging voor de opleiding om dit in goede banen te leiden. Het gaat om kosten die eigenlijk wel moeten worden gemaakt, maar waarbij de opleiding kan proberen ze af te wentelen op de studenten. De zaken die worden genoemd, daarover zal geen student problemen maken. Maar het wordt anders als het gaat om benodigdheden die de school eigenlijk gewoon in huis dient te hebben – en hoe dan te komen tot een eerlijke verdeling? Als student betalen en dan van alles wat mogen houden?

Opmerkelijk dat de wetgever het heeft over 'het kostenrisico komt voor (rekening van) de instelling of de student'. Het gaat hier om kosten die alleen op basis van vrijwilligheid worden doorberekend, dus wat betekent dit voor de relatie tussen het management en de studenten? Het zou, denken we, verstandig zijn om betere criteria te gaan formuleren voor de verdeling van de kosten – in samenspraak met de examencommissie, de betrokken docenten en de opleidingscommissie.

Annex

Toelichting op het wetsvoorstel

Op grond van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) hebben instellingen een aantal wettelijke taken, zoals het verzorgen van het onderwijs en het organiseren en verzorgen van tentamens. Instellingen ontvangen hiervoor financiële middelen, bestaande uit het collegegeld van studenten en de rijksbijdrage.

De kosten die voortvloeien uit de wettelijke verplichtingen van instellingen mogen niet worden doorberekend aan studenten. Zo mogen geen kosten worden doorberekend voor het volgen van het onderwijs, het afleggen van tentamens, de toegang tot de gebouwen en verzamelingen en gebruikmaking van studentenvoorzieningen en studiebegeleiding (artikel 7.34 WHW).

De ruimte die instellingen hebben om – naast het collegegeld – een andere bijdrage van studenten te vragen voor de kosten die voortvloeien uit de wettelijke taken, wordt geregeld door artikel 7.50 WHW.

Op grond van artikel 7.50 WHW, zoals dat luidde vóór de inwerkingtreding van de Wet van pm tot wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, de Wet studiefinanciering 2000 en de Wet op het onderwijstoezicht in verband met een verbeterde regeling voor diverse onderwerpen op het terrein van het hoger onderwijs en de studiefinanciering (Stb. pm) (Variawet hoger onderwijs), kon bij amvb worden geregeld dat het instellingsbestuur met het oog op de inschrijving voor een opleiding een bijdrage mocht verlangen.

Op 28 april 2015 is een brief aan de instellingen, studentenvakbonden en koepelorganisaties gestuurd over de ruimte voor instellingen in het hoger onderwijs om een bijdrage van studenten te vragen. In deze brief is de interpretatie van de relevante wettelijke bepalingen over het vragen van collegegeld, rechten na inschrijving en het vragen van een eigen bijdrage van studenten opgenomen.

Hier het nieuwe artikel 7.50 WHW

Artikel 7.50. Andere bijdragen

1. Bij ministeriele regeling kan worden bepaald dat het instellingsbestuur een andere bijdrage dan bedoeld in de artikelen 7.43 tot en met 7.49b bij een aspirant-student of student in rekening kan brengen voor kosten die:
  - a. verband houden met de inschrijving;
  - b. voortvloeien uit de bijzondere aard van de opleiding;
  - c. verband houden met de inschrijving voor een tentamen na de reguliere inschrijfperiode van dit tentamen, bedoeld in artikel 7.13, tweede lid, onder j; of
  - d. direct verband houden met het verstrekken van een vervangend getuigschrift of een vervangende verklaring als bedoeld in artikel 7.11a, eerste lid.
2. Bij ministeriele regeling wordt vastgesteld op welke kostensoorten het eerste lid betrekking heeft en kan worden vastgesteld welk bedrag ten hoogste in rekening kan worden gebracht en voor welke kostensoorten het instellingsbestuur een kosteloos alternatief biedt.

Met de Variawet hoger onderwijs is artikel 7.50 van de WHW herzien, zodat ook bijdragen die gevraagd worden nadat de inschrijving heeft plaatsgevonden kunnen worden vastgesteld. De vaststelling van deze (andere) bijdragen gebeurt bij ministeriële regeling. Met onderhavige regeling wordt nadere uitvoering gegeven aan dit artikel.

Deze regeling (Regeling andere bijdragen van studenten in het hoger onderwijs) is van toepassing op studenten die het wettelijk collegegeld dan wel instellingscollegegeld betalen en heeft tot doel studenten en instellingen duidelijkheid te verschaffen over voor welke kostensoorten hoger onderwijsinstellingen een bijdrage mogen verlangen van (aspirant-) studenten.

2. Andere bijdragen studenten

In deze regeling wordt allereerst bepaald voor welke kostensoorten die verband houden met de inschrijving, het instellingsbestuur bij aspirant-studenten een ten hoogste kostendekkende bijdrage

in rekening kan brengen. Daarnaast bepaalt deze regeling welke kosten die voortvloeien uit de bijzondere aard van de opleiding door het instellingsbestuur in rekening kunnen worden gebracht bij de student en voor welke van deze kostensoorten het instellingsbestuur een kosteloos alternatief dient aan te bieden.

Ook deze van studenten verlangde bijdrage is ten hoogste kostendekkend. Tot slot maakt deze regeling het mogelijk bij studenten een bijdrage in rekening te brengen voor inschrijving voor een tentamen, na de reguliere inschrijfperiode en het verstrekken van een vervangend getuigschrift of een vervangende verklaring.

2.1 Andere bijdragen aspirant-studenten in verband met de inschrijving

Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de aspirant-student in rekening brengen ten aanzien van verschillende met de inschrijving verband houdende kosten. Hieronder zal worden toegelicht voor welke kostensoorten een dergelijke bijdrage in rekening kan worden gebracht.

Diplomawaardering (artikel 2, eerste lid, onderdeel a)

Bij de inschrijving van een aspirant-student met een buitenlands diploma dient de ho-instelling aan de hand van dit diploma te bepalen of de aspirant-student ingeschreven kan worden. Voor aspirant-studenten met een diploma uit de EER geldt dat instellingen hen moeten toelaten, tenzij de instelling een aanzienlijk verschil kan aantonen ten opzichte van een student met een vergelijkbaar Nederlands diploma. Studenten met een diploma uit een Benelux-land zijn hiervan uitgezonderd. Aspirant-studenten met een diploma uit een niet-EER-land zijn toelaatbaar tot het Nederlandse hoger onderwijs indien de instelling bepaalt dat het betreffende diploma gelijkwaardig is aan een diploma van een Nederlandse opleiding.

In geval van toelating tot masteropleidingen bieden instellingen studenten die niet beschikken over een bachelorsdiploma de gelegenheid hun bachelorniveau aan te tonen middels een score op een gestandaardiseerde toets zoals de GMAT of de GRE. Instellingen kunnen zelf het buitenlandse diploma waarden of hiervoor een andere organisatie inschakelen. Instellingen hebben namelijk niet altijd de expertise in huis om zelf een bepaald buitenlands diploma te waarden. Als de waarde van een bepaald diploma niet bekend is dan zal nader onderzoek gedaan moeten worden.

Het moeten doen van nader onderzoek komt voornamelijk voor bij diploma's uit niet-EER-landen, omdat instellingen minder met deze diploma's in aanraking komen. Daarnaast kan het zijn dat instellingen ook aanvullende zaken moeten controleren zoals de waarde van bepaalde vakken en eventueel behaalde certificaten. De diplomawaardering van studenten met een buitenlands diploma (zowel uit de EER-landen als uit niet-EER-landen) vraagt veel werk van instellingen.

Uit door de VSNU aangedragen praktijkvoorbeelden blijkt dat instellingen veel aanmeldingen krijgen van studenten met een buitenlands diploma, waarvan uiteindelijk maar een heel klein percentage ingeschreven kan worden. In deze regeling wordt geregeld dat een instelling voor noodzakelijk te maken kosten voor administratieve werkzaamheden die verband houden met het waarden van een buitenlands diploma een maximale bijdrage van € 100,- mag verlangen van de student (artikel 2 tweede lid).

De instelling kan dit bedrag slechts heffen wanneer diplomawaardering noodzakelijk is. De instelling onderbouwt de gevraagde bijdrage, en zal het tarief onderbouwd vaststellen.

Toetsen taalniveau bij inschrijving (artikel 2, eerste lid, onderdeel b)

De onderwijsinstellingen controleren bij de aanmelding van een aspirant-student of het taalniveau van de aspirant-student voldoende is om de opleiding met succes te kunnen volgen. Een aspirant-student met een Nederlands diploma voldoet hier automatisch aan, indien hij de juiste vooropleiding heeft gevolgd. Bij aspirant-studenten met een buitenlands diploma is het de vraag of het taalniveau voldoende wordt beheerst.

Instellingen hebben de «gedragscode internationale studenten hoger onderwijs» opgesteld. Daarin is vastgesteld wat het vereiste minimale taalniveau voor het Engels is, met welke gestandaardiseerde toetsen dat kan worden aangetoond en in welke landen de Engelse taal voldoende deel uitmaakt van de vooropleiding. Studenten uit (EER-)landen waar voldoende Engels in de vooropleiding zit en studenten uit niet-EER-landen waar Engels de moedertaal is, hoeven geen score op

een gestandaardiseerde toets te overleggen. Instellingen kunnen aspirant-studenten met een buitenlands diploma die het taalniveau niet voldoende beheersen de toegang weigeren (artikel 7.28 WHW). Dit is in de WHW geregeld voor de Nederlandse taal en later middels een uitspraak van het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs (hierna: CBHO) uitgebreid naar de taal van de opleiding.

Instellingen mogen wat betreft de kosten die gemaakt moeten worden voor het bepalen van het taalniveau van de aspirant-student een bijdrage van de student verlangen. Om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs te waarborgen wordt – evenals het geval is in het huidige artikel 7.50 WHW – geregeld dat de instelling die een bijdrage vraagt ook financiële ondersteuning biedt aan aspirant-studenten die de kosten niet kunnen dragen.

Kosten Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) bij lerarenopleidingen met bijzondere nadere toelatingseisen (artikel 2, eerste lid, onderdeel c)

Instellingen verzorgen de gehele selectieprocedure voor studenten, maar kunnen zelf geen VOG afgeven. De VOG wordt afgegeven door het Ministerie van Justitie en Veiligheid en de procedure loopt via de gemeente. Aangezien instellingen deze verklaring niet zelf kunnen afgeven, is het redelijk dat de student in dit geval de kosten draagt voor de aanvraag van een VOG bij lerarenopleidingen met bijzondere nadere toelatingseisen.

Sportmedisch advies bij (sport)opleidingen met aanvullende eisen (art. 2, eerste lid, onderdeel d)

Ook hier geldt dat instellingen de selectieprocedure verzorgen, maar geen sportmedisch advies kunnen opvragen bij een onafhankelijke sportarts. Daarom is het redelijk dat de student de kosten voor een dergelijke aanvraag draagt.

Colloquium doctum & sufficiëntie- en deficiëntietoetsen (artikel 2, eerste lid, onderdeel e)

Studenten dienen bij toegang tot de bachelor- of masteropleiding, als zij niet voldoen aan de vooropleidingseisen of niet in bezit zijn van een diploma dat recht geeft tot toelating, hun niveau aan te tonen. Vaak vereist dat deelname aan het colloquium doctum en de sufficiëntie- en deficiëntietoetsen. Deze toetsen kunnen door de instelling of een derde partij worden aangeboden. Zonder deze toetsen kan de instelling de aspirant-student de toegang weigeren. Het is redelijk dat de aspirant-student een vergoeding betaalt voor een dergelijk onderzoek.

2.2. Andere bijdragen studenten in verband met de bijzondere aard van de opleiding

Het is instellingen toegestaan een maximaal kostendekkende bijdrage van de student te verlangen voor een aantal onderwijsvoorzieningen, te weten:

- a) practica,
- b) onderwijsexcursies binnen de opleiding en
- c) workshops binnen de opleiding (artikel 3, eerste lid).

De instelling kan enkel een bijdrage bij de student in rekening brengen indien deze onderwijsvoorzieningen verband houden met de bijzondere aard van de opleiding. Zoals is toegelicht in de memorie van toelichting bij de Variawet hoger onderwijs, gaat het bijvoorbeeld om een excursie naar Egypte voor de opleiding Egyptologie of de kosten in verband met etenswaren voor voedingspractica.

In het kader van workshops kan gedacht worden aan praktijkgerichte workshops van de hotel-school. Echter, onderwijsinstellingen bieden soms ook workshops aan die geen onderdeel uitmaken van het lesprogramma, waarbij kan worden gedacht aan netwerkworkshops of schrijfworkshops. In dat geval valt een dergelijke workshop buiten de reikwijdte van artikel 7.50 WHW en daarmee van deze regeling en staat het een onderwijsinstelling vrij kosten bij studenten in rekening te brengen (zie paragraaf 2.5).

De instelling is verplicht een kosteloos alternatief aan te bieden voor practica, onderwijsexcursies en workshops, tenzij deze voorzieningen niet vervangbaar zijn (artikel 3, derde lid). In uitzonderingsgevallen zal het niet mogelijk zijn de student een kosteloos alternatief te bieden. Het is de verantwoordelijkheid van het instellingsbestuur om in overleg met de medezeggenschap te bepalen wanneer er sprake is van een onderwijsvoorziening die in verband daarmee onvervangbaar is.

Onderwijsexcursies moeten zodoende kunnen worden vervangen door een alternatieve opdracht, bijvoorbeeld een “papierene opdracht” of een vervangende stage. De student kan dan kiezen voor

dit kosteloze alternatief. Een uitzondering hierop geldt voor de excursies die niet vervangbaar zijn. Daarvan is slechts in exceptionele gevallen sprake. Hierbij moet gedacht worden aan excursies die zodanig verweven zijn met of essentieel zijn voor de leerdoelen die voor de opleiding zijn gesteld (en neergelegd in de OER (Onderwijs- en examenregeling)) dat het ontbreken van een excursie te veel afbreuk doet aan één van die doelstellingen.

Deze doelstellingen kunnen verband houden met het beroep waarvoor een opleiding opleidt of de verdieping die een student met het (extra) vak beoogt. Een voorbeeld van een onvervangbare onderwijsexcursie zou een bezoek aan Egypte in het kader van de opleiding Egyptologie kunnen zijn. Het ligt in de rede dat in een dergelijk geval van studenten een bijdrage wordt gevraagd voor de reis- en verblijfkosten. De overige kosten die verbonden zijn aan het onderwijs op de excursie zijn voor rekening van de instelling. Dit heeft gevolgen voor instellingen.

Hoewel de instelling kosten in rekening mag brengen, is het denkbaar dat vanwege de lage kosten, de toestroom voor een dergelijke activiteit – ook van studenten die een andere opleiding volgen – (te) groot is. Echter, de instelling kan voorwaarden stellen voor het volgen van een vak (bijvoorbeeld het vereiste dat van de opleiding in kwestie een bepaald aantal punten is gehaald) of kan het aantal studenten dat een vak kan volgen, beperken. Dit moet geregeld worden in de OER met een rol voor de medezeggenschap.

2.3 Bijdrage voor een te late inschrijving voor een tentamen

Het is instellingen toegestaan een bijdrage bij de student in rekening brengen ten aanzien van te late inschrijving voor een tentamen, oftewel; inschrijving na de reguliere inschrijfperiode van dit tentamen (artikel 4). Deze bijdrage bedraagt ten hoogste € 20.

3.4. Bijdrage voor een vervangend getuigschrift of vervangende verklaring

Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de afgestudeerde student in rekening brengen voor kosten die direct verband houden met het verstrekken van een vervangend getuigschrift of een vervangende verklaring als bedoeld in artikel 7.11a, eerste lid, van de WHW (artikel 5).

3.5. Bijdrage voor overige diensten en onderwijsbenodigdheden

De regeling die is neergelegd in artikel 7.50 van de WHW betreft de bijdrage die instellingen mogen vragen voor de kosten die zij maken in het kader van de uitvoering van hun wettelijke taak. Kosten van instellingen die geen rechtstreeks verband houden met deze wettelijke taak, vallen buiten de reikwijdte van dit artikel en daarmee deze regeling. Ter verduidelijking zal hieronder desondanks in worden gegaan op een aantal van deze kostensoorten en de mogelijkheid voor deze kostensoorten een bijdrage bij de student in rekening te brengen.

Overige diensten

Bij overige diensten gaat het om extra diensten en voorzieningen die de studenten – al dan niet tegen betaling - aangeboden worden. Voorbeelden hiervan zijn: festiviteiten, het fonds studentenbelangen, het faciliteitenfonds, gastsprekers, sportdagen, koffie, thee, kopiëren, verzekeringen, waarborgsommen, het studentenpastoraat, deelname aan een summerschool, introductiedagen, sportfaciliteiten, sportactiviteiten en extracurriculaire activiteiten, zoals excursies en workshops, die geen verplicht onderdeel vormen van de opleiding. Deze kosten houden geen rechtstreeks verband met het onderwijs en de student is dus vrij om al dan niet van deze diensten gebruik te maken.

In het maritiem onderwijs komt het bijvoorbeeld voor dat studenten de gelegenheid geboden wordt tijdens de opleiding een vaarbewijs te halen; dat komt vaak van pas op de arbeidsmarkt en vergroot zo de kans op het vinden van een baan. Het halen van dit vaarbewijs maakt echter geen deel uit van de opleiding. De kosten die hiermee verband houden komen daarom voor rekening van de student.

Onderwijsbenodigdheden

De kosten verbonden aan onderwijsbenodigdheden en bepaalde onderwijsvoorzieningen mogen uitsluitend op basis van vrijwilligheid worden doorberekend aan studenten (het kostenrisico komt voor de instelling of de student). Studenten worden geacht zelf de kosten van een aantal onderwijsbenodigdheden te dragen, zoals de kosten van boeken, syllabi en (digitale) leermiddelen, materialen en bepaalde kosten verbonden aan practica (bijvoorbeeld een veiligheidsbril en een laboratoriumjas).

Met betrekking tot boeken, syllabi, (digitale) leermiddelen en opdrachten geldt dat instellingen het studiemateriaal voorschrijven, maar niet mogen voorschrijven op welke wijze de student het studiemateriaal verkrijgt. Als instellingen deze materialen verstrekken, mag hiervoor een betaling worden gevraagd, maar kan de instelling niet voorschrijven dat studenten deze materialen moeten afnemen bij de instelling. Dit geldt tevens indien instellingen microscopen verstrekken. Studenten kunnen deze (leer)middelen zelf (nieuw of tweedehands) aanschaffen.